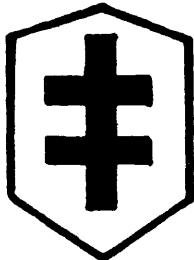

ВАЙ, НАРОДЗЕ, ЗА СВАЕ ПРАВИ! – К. Каліноўскі

ЗА
ВОЛЮ
БАСЬ-
КАЎ-
ШЧИНІ!

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

Z V A Z A J – Magazine, published quarterly by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans. Address: CANADA: 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2

U.S.A: Assn of Byelorussian-American Veterans, 9 River Rd., Highland Park, N.J. 08904

Год 9

Верасень, 1983

№ 3 (31)

З А В О Л Ю !

Беларуска-Амерыканскім Вэтэранам

Пазьмятаў час съяды гулкіх бітваў,
Толькі сэрца крывавіць, баліць, –
Гаспадарыць Маскаль ненасытны
На пакутнай, забранай зямлі.

Зъдзекі й глум, і забойствы, праклёны,
І лютую з ГУЛАГу бандыт,
Ярмо цягне калгасны прыгоньнік,
І сыцее партыйны найміт.

Шумяць сумна лясы Налібокаў,
Песьціць Нёман свае берагі,
А выгнанцу ў чужыне далёкай
Сыніца страчаны край дарагі.

Але мы, на зямлі Вашынгтона,
Прадаўжаем за волю паход,
Бо змаганье дасьць шчодрыя плёны:
Будзе вольным ізноў наш народ!

Мы -- выгнанцы з раськіданых гнёздаў
Каліноўскі нам даў запавет.
Бог із намі, а голас народу,
Што ў змаганьні, пачуе ўвесы съвет.

Мы гаворым із поўнай навагай
Ты, што з нашых жывуць мазалёў:
Выбрайся, сусветны брадзяга,
З нашых сёл, гарадоў і палёў!

Ты ня зглуміш народ наш вялікі,
І ня змусіш нас больш съпіны гнуць,
А за прошлую будуць разълікі,
Бо расплаты табе ня мінуць!

Вось чаму на зямлі Вашынгтона
Прадаўжаем за волю паход
Прыйдзе час і паўстануць мільёны,
Будзе жыць Беларускі Народ!

K. Акула

Таронта, сакавік, 1953 г.

УШАНАВАЛІ СЪЦЯГ І ПІСЬМЕНЬНІКА

Сёлета 22-га травеня ў Нью Брансвіку Беларуска-Амерыканскія Вэтэраны адзначылі 35-я ўгодкі высьвячення свайго вэтэранскаага съцягу, а разам і 40-я ўгодкі творчасці пісьменьніка К. Акулы, рэдактара часапісу "Зважай".

На святой Літургіі ў Царкве Жыровіцкай Божай Маці стаяла съцяжная варта, а а. Аляксандар віншаваў вэтэранаў і прысутнага пісьменьніка К. Акулу. Свята пачалося песьняй "Беларусь, наша Маці-краіна" ў царкоўнай залі. Пасля абеду першым выступаў кап. С. Гутырчык, цікава расказаў пра пачаткі арганізацыі вэтэранаў у Нямеччыне дый пра съцяг, здабыты стараннем сп. Асіпчыка й іншы.

Старшыня БІНІМу, др. В. Кіпель прачытаў прывітаньні Каставую Акулу ад д-ра В. Тумаша, д-ра Я. Запрудніка, К. Мерляка ды вітаў яго ад Інстытуту. Ен адзначыў значны Акулаў уклад у беларускую літаратуру жurnalістыку, а таксама немалую колъкасць англамоўнага Акулавага матар'ялу, пераважна ў канадскай прэсе.

Др. Кіпель гаварыў і пра вэтэранаў, затрымаўся над архівам ген. Ф. Кушала, ды ягоную, на 300 машынапісных бачын працу, якую раіў вэтэранам выдаць. Прамоўца цвердзіў, што ня гледзячы на перашкоды, беларускі нацыянальна-вызвольны рух расьце й пашыраецца. Пра гэта яўна съветчыць рэакцыя нашых ворагаў.

ЗВАЖАЙ

Сьцяжная варга ў Царкве

У далейшым пісменыніка Акулу віталі: ад БАЗА – яго старшины А. Шукелойць, ад Беларуска-Амерыканскага Моладзі – інж. Ю. Азарка, ад Ньюёркаўскага аддзелу БАЗА – А. Міцкевіч. Сп. П. Кажура згадваў пра ветэрансскую працу, а сп. Я. Азарка жадаў, каб Акула больш пісаў чаангельскую. Усе прысутныя засыпвалі Акулу "Сто год!".

Пісменынік урачыста прачытаў свой нованапісаны прысьвечаны ветэранам зерш "За волю" (зъмешчаны вышэй), дзякаваў прысутным за матар'яльную і мэральную падтрымку пры выданьні кніжак і часопісу "Зважай". Сымёх і задаваленыне выклікаў Акулаў сатырычны верш "Ашаўскай Сабепомачы зычлівае слова ад суседа".

Свяяга закончылі адсыпіваннем гімну "Мы выйдзем шчыльнымі радамі".

За галоўным столом зьлева направа: Зора Кіпель, Ант. Шукелойць, В. Кіпель, К. Акула, С. Гутырчык.

Усе здымкі А. Дублягі

ЭТНІЧНЫ ФАКТАР ПРЫ КАМПЛЕТАВАНЬНІ ПАДАФІ-ЦЭРСКІХ І АФІЦЭРСКІХ КАДРАЎ У САВЕЦКІХ УЗБРОЕНЫХ СЛАХ

У артыкуле пра савецкую прызыўную систэму, на-друкаваным у № 30 "Зважай", мы зьвярнулі ўвагу на важнасць пытання камплеметавання падафіцэрскіх і афіцэрскіх кадраў у савецкіх узброеных сілах, на іхны нацыянальны склад і на палітыку камплеметавання ваенных школаў у СССР, адзначаючы, што якраз дзеля гэтага важнасці, пытаннем гэтым варта заніца асобна, што й робім у гэтым нумары.

Вось-жа паводле брашуры-манаграфіі Ўімбуша й Аляксеева "Этнічны фактар у савецкіх узброеных сілах", выдадзенай летась амэрыканскай дасыледніцкай карпарацыяй Ранд, сяржанты бываюць двух тыпаў. Адны – ваеннаслужачыя тэрміновай службы, якія даслужыліся да гэтага звання. Другія – кадравыя ваенныя, людзі, якія пажадалі застасці на звыштэрміновую службу. Сярод сяржантаў першай з гэтых двух катэгорый большасць складаюць Славяне. Вайсковая неславянская паходжаньня часцей за ёсё не прасоўваюцца далей малодшага сяржанта, дзеля чаго зусім не абавязкова канчаць сяржантскую школу. У такога роду сяржантаў, – адзначаюць аўтары манаграфіі, – вельмі мала ўлады ў часамі менш аўтарытэту, чымся ў звычайных стараслужачых жаўнерай.

Іншая справа – тэрміноваслужачыя сяржанты ў будаўнічых батальёнах. Там такі сяржант іншым разам – цар і Бог. Прычым для вылучэння з радавых ці яфрэйтараў навет ня трэба асаблівай падрыхтоўкі. Дастатковая добра ведаць расейскую мову. Прычына? Толькі такія людзі могуць забясьпечыць дысцыпліну й добрую якасць працы сваіх аднапляменнікаў-жаўнерай.

У другой катэгорыі сяржантаў звыштэрміновых выхадцаў зь неславянскіх народаў, асабліва ж ураджэнцаў сярэдняазіяцкіх рэспублік, не сустрэнеш. А тон у гэтай групе вайсковых, як ізь зьдзіўленнем паведамляюць аўтары дасыледваньня, задаюць зусім не Расейцы, а... Украінцы. Іхны працэкт там куды большы чымся працэкт Украінцаў між Славянаў Савецкага Саюзу.

Прычынаў ёсьць некалькі. З пункту гледжаньня ўлады Украінцы ёсьць уроджанымі сяржантамі. І ім заўсёды аддаюць перавагу. Гэтак было й да кастрычніцкага перавароту. Украінцы, якіх іншы, прагнучы павышэння ў званыні. Для бальшыні людзей у арміі найвышэйшай узнагародай ёсьць атрыманьне адпачынку. Але не для Украінцаў. Павышэнне іхнае ўлады над іншымі вайсковыми для іх саме галоўнае. "Усе пасады звыштэрміновых у маёй часці, – заяўіў адзін з апытавых былых ваеннаслужачых, – былі занятыя Украінцамі. Ім куды больш, па сваей прыродзе, уласцівае жаданьне камандаваць, чым расейскім людзям..." Наагул, каля 75% усіх звыштэрміновых у арміі – людзі Украінскага паходжаньня." Гэта прыдзірлівы народ, які радавыя жаўнеры ненавідзяць і якога баяцца..." – заяўіў іншы з апытавых.

У адказ на пытаньне, чаму жаўнеры наагул застаюцца на звыштэрміновай службе, многія з апытавых, – а было іх 130, нядайных савецкіх грамадзянаў, – адказалі,

З В А Ж А Й

3

што галоўнай прычынай гэтага ёсьць тое, што калі ты радзіўся ў вёсцы, дык жыць табе там усё жыцьцё. У СССР існуюць толькі дзіве магчымасці, каб вырвацца з сяла: паступіць у ВНУ, або стацца кадравым вайсковым. Для калгасных хлопцаў рэальная толькі гэта другая магчымасць. Вытрымай трывадлы гады звыштэрміновай службы й дарога табе адкрытая куды хочаш. Мала таго, ёсьць магчымасць нядрэнна ўладзіцца дзесяці ў вялікім горадзе. Пасъля дэмабілізацыі, амаль усім прапануюць паступіць у міліцыю, або навет у КДБ. Ды і ў арміі звыштэрміновым зусім нядрэнна, бо яны забясьпечаныя лепш чымся ў калгасе.

Паводле манаграфіі Ўімбуша й Аляксеева, афіцэрскі склад дамінуюць не Украінцы, а Расейцы й толькі рэдка трэпляюцца тут асобы з Сярэдняе Азіі, Каўказу, Жыды. Апошнім часам працэnt Расейцаў між афіцэраў яшчэ больш вырас. Прычыны?

Iх, у галоўным, дзіве: папершае, на этнічным складзе афіцэраў адбілася чыстка афіцэраў-Жыдоў, праведзеная Сталінам у пачатку 50-х гадоў. Потым былі трывалі дэмабілізацыяў пры Хрушчове, калі ў першую чаргу дэмабілізавалі афіцэраў неславянскага паходжання. У выніку, у сучасны момант, каля 80% або й больш афіцэраў – гэта Расейцы. Ад 10% да 15% – Украінцы й Беларусы, ды рэшта іншых.

Якім спосабам дасягаецца такі вялікі працэnt афіцэраў-Расейцаў? Папершае, систэма ваеннай адукцыі ў СССР, што дастаўляе вялікую частку афіцэрскіх кадраў, ужо паводле сваёй спэцыфікі перашкаджае нерасейскім нацыянальнасцям становіща афіцэрамі. Перашкодай, прыкладна, можна лічыць авалязковыя ўступныя акзаміны з расейскай мовы й літаратуры. І хоць ніхто з апытаных ня мог спаслацца на нейкія канкрэтныя інструкцыі, што абмяжоўвалі-б прыём у ваенныя школы й акадэміі асобаў нерасейскай нацыянальнасці, у існаваныні такіх правілаў ніхто ня сумляваўся. Апроч таго, відаць зусім ня выпадкова большасць ваенных навучальных установаў знаходзіцца ў заселеных Славянамі мясцовасцях РСФСР.

Падругое, перавага афіцэраў расейскага паходжання забясьпечваецца практикай дабраахвотна-прымусовага набору афіцэрскіх кадраў. Выпускнікам ВНУ-супрацоўнікамі ваеннай катэдры або іншых установаў прапануюць паслужыць ад двух да пяці год у арміі. Каб не пашкодзіць сваёй будучай кар'еры, адмовіцца ад такой прапановы практична німа магчымасці. Гэтак становіще афіцэрамі людзі шматлікіх прыкладных спэцыяльнасцяў, якія маюць і ваеннае значэнне – для прыкладу, лекараў. Бызæе й так, што калі тэрмін службы такога афіцэра канчаецца, дык яго пакідаюць у авалязковым парадку.

Трэцій прычынай упаду ліку афіцэраў неславянскіх нацыянальнасцяў аўтары дасылданыя бачаць у дыскрымінацыі такіх афіцэраў. Як правіла, афіцэры неславянскага паходжання вышэй маёра ніколі не авансуюць. Часта навет і функцыі афіцэраў залежаць ад іх этнічнага паходжання. Гэтак, афіцэры-Украінцы служаць часта або палітработнікамі, або страйвымі афіцэрамі ў стралковых адзінках. Афіцэра - прыбалты амаль усе звязаны з тэхнічнымі спэцыяльнасцямі.

Дый сярод афіцэраў - Жыдоў большасць або тэхнікі спэцыялісты, або – як ня дзіўна! – заступнікі палітрукоў.

Што ж датычыцца систэмы ваеннай падрыхтоўкі ў ваеннай адукцыі, дык паводле аўтараў манаграфіі, выхадцам з асяродзьдзя малых народаў Сярэдняе Азіі й Каўказу шлях да складанай баёвой тэхнікі практычна забаронены. Наагул, курсантаў неславянскага паходжання налічваеца каля 10%, ня больш. Ім не давяраюць і іхнія тэхнічныя веды съведама трymаюць на ніzkім узроўні.

Зусім накш выглядае справа з систэмай ваенна-навучальнай. Тут, як цвердзяць аўтары дасылданыя карпарацыі Ранд, пануюць зусім іншыя парадкі. Ваенныя школы й акадэміі адчуваюць войструю патрэбу ў курсантах і слухачох, бо прафесія афіцэра ў вачох моладзі Савецкага Саюзу перастала быць прэстыжнай. Тому яны ўзахапы стараюцца завабіць кожнага кандыдата, ня гледзячы на яго этнічнае паходжанне. А калі і існуюць нейкія абмежаваныні, дык яны адносяцца вылучна да ўраджэнцаў, што прадстаўленыя і ў некамуничычным съвеце – скажам, Немцы (ФРН), або Жыды (Ізраэль).

Каб неяк заахвоціць моладзь у ваенныя школы, прыцягваюцца на помач камсамольскія ворганы. Гэтак, ЦК Камсамолу рэспублікі высылае тайную дырэктыву п. наз. "Аб парадку прыёму ў ваенную школу". Камітэты Камсамолу ўсіх узроўняў атрымоўваюць лісту кандыдатаў, якіх яны павінны адправіць. У ваенна-марскія школы асабліва актыўна набіраюць людзей неславянскага паходжання. З гэтай мэтай навет зынізлі патрабаваныні: кандыдаты неславянне атрымалі цяпер магчымасць здаваць акзаміны ў роднай мове.

Такая палітыка камплетавання школаў ідзе ў разрез з ранейшымі правіламі. Калі, як мы бачылі, раней больш як 80% афіцэраў былі Расейцамі, дык, як выглядае, цяпер існуюць інструкцыі адносна прыцягвання ў афіцэрскі корпус нерасейскіх і неславянскіх элемэнтаў. Відаць такім шляхам камандаваныя савецкіх узброенных сілай рыхтуеца да наплыvu большага ліку навабранцаў – выхадцаў з народаў Закаўказа і Сярэдняе Азіі, які прадбачваеца ў недалёкай будучыні ў сувязі з тым, што там нараджальнасць непараўнанна большая, чым у славянскіх народаў. Паводле падтрымкі замежных дэмографаў, пры канцы гэтага тысячагодзінника Славяне будуть складаць толькі палову асабовага ліку савецкіх узброенных сілай. А гэта пачынае трывожыць маскоўскіх кіраўнікоў, імпэрыялістычны апэтыт якіх анік ня меншае, наадварот – расце.

B. Сянькевіч

*****

АФГАНСКАЯ ВАЙНА ВАЧУ САВЕЦКИХ ВАЯКАЎ.

Вайна ў Афганістане трывае ўжо чацьверты год. Москва стараеца скрываць ад народу прафіду пра гэтую неабвешчаную, брудную, бязылігасную вайну, пра страцы забітымі й раненымі. Але найбольшы сакрэт, які старана скрываеца ад народаў СССР савецкія ворганы інфармацыі, – гэта адносіны савецкіх ваенных да афганскай вайны.

Згодна мяркаваньня ў заходніх спэцыялістай, цяпер у Афганістане ёсьць каля 150 тысяч савецкаў войска. За больш чым тры гады кантынгент яго абанаўляўся нэ аднойчы. Спэцыялісты ўважаюць, што ў Афганістане было, а потым вярнулася на бацькаўшчыну каля 300 тыс. ваеннаслужачых. Зразумела, што кожны з іх атрымаў пра гэну вайну сваё ўражаньне. Апавяданыні пра вайну расплываюцца па ўсім Савецкім Саюзе, ствараючы ў народзе пэўны погляд. Уражаньні савецкіх ваякаў не выражаюць погляду рэжыму, а таму не трапляюць на бачыны газэтаў і часопісаў, у перадачы радыё й тэлебачаньня. Тым больш цікавымі становяцца выказваныні асобных удзельнікаў гэтай імпэрыялістычнай калоніяльнай вайны, якія ўдалося сабраць заходнім кэрспандэнтам.

Некаторымі з гэтых выказваньняў нядаўна падзяліўся маскоўскі кэрспандэнт газэты "Лос Анджэлес Таймс" Роберт Джылет.

У рэстаране, — піша амэрыканскі журналіст, — сабралася кампанія; у ёй падвыпішы лейтанант, які прыехаў на адпачынак з Афганістану. Ягонае прызнаньне, што ён ня хоча больш сустракацца із сваім аднапалчанамі, выклікае між прысутных запраўдны шок. И шок гэты ня зьдзіўляе, — піша Р. Джылет, — бо савецкія людзі выхаваныя на патрыятызме, яны ганарацца перамогамі ў Другой сусветнай вайне. Іх літаральна задушылі кнігамі, артыкуламі, фільмамі, тэлеперадачамі пра слáўныя дні змаганьня з фашизмам. И раптам іхны прыяцель заяўляе, што ня хоча больш ваяваць, абараняць гонар бацькаўшчыны.

Ды афіцэр тлумачыць ім, што вайну ня трэба ідэалізаваць, бо вайна, — гаворыць ён, — гэта бязылітасць. Таксама, як гэты афіцэр, шмат хто з тых, што вярнуліся з Афганістану, прыносяць дахаты пачуцьцё горычы, злосць і страшны ўспаміны.

Некаторыя рассказваюць сваяком і сябром пра бездапаможнасць савецкіх войскаў, што ня могуць задушыць супраціву афганскага народа. Яны рассказваюць пра фанатычнасць Афганцаў, якія ўсюды навокал, але якіх ніколі ня бачыш. Іншыя гавораць пра вялікія страты забітымі й раненымі, пра расстрэлы нарушальнікаў дысцыпліны, пра съмерць ад хваробы.

Вэтэраны вайны апавяданы пра шырока распаўсюджаную між савецкіх жаўнероў звычку курыць марываю (лісьце канаплён) і гашыш. Ёсьць таксама намёкі на тое, што некаторыя савецкія жаўнеры, галоўным чынам навабранцы, бываюць бязылітаснымі. Некаторыя афіцэры гавораць пра няздолнасць савецкіх войскаў весьці вайну ў гарыстай мясцовасці. Летась летам адзін падпалкоўнік авіяцыі, прыехаўшы на адпачынак, сказаў свайму знаёмаму, што, на ягоны погляд, становішча савецкіх войскаў у Афганістане проста жудаснае.

Р. Джылет прыводзіць наступныя слова падпалкоўніка: "Вы страляеце, але ня бачыце ў каго!" Танкі — асноўная ўдарная сіла савецкіх войскаў — у Афганістане малазэфтыўныя. "Што танкі могуць зрабіць у горах?"

Паводле Р. Джылета, ніхто з вышэйзгаданых рассказыкаў аб падзеях у Афганістане, съветкамі якіх яны самі былі, нічога ня ведаў пра ўжыванье савецкімі войскамі атрутных газаў.

Ёсьць, аднак, і іншыя съветчаныні. Нейкі малады афіцэр, які мінулав вясной выйшаў із шпіталю, расказ-

В. Сянькевіч.

ДА ПЫТАНЬНЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ВАЕННАЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

(Працяг. Пачатак іл. № 2(30))

Перад тым, як перайсьці да далейшых разважаньняў над гэтым пытаньнем, неабходна крыху спыніцца над самым тэрмінам "ваеннае гісторыя". Што пад ім разумеецца?

Вось-жа, паводля Беларускай Савецкай Энцыклапедыі (гл. т. 2, б. 549), "Ваеннае гісторыя — гэта галіна ваенных ведаў, якая абагульняе вопыт войнаў. Яна ўключае: гісторыю войнаў (іхныя палітычныя мэты й характар, прычыны ўзынікнення, перамогаў і паражэння, сілы, пляны, страты, ход падзеяў, эканамічныя й палітычныя вынікі); гісторыю ваеннага майстэрства (спосабы й хвормы ўзброенай барацьбы на розных гістарычных этапах, заканамернасці і ўзаемасувязь ваенных падзеяў з эканомікай, палітыкай і грамадзкім ладам дзяржавы, гістарычныя вопыт і ягоны ўплыў на вядзенне войнаў у сучасных умовах); гісторыю ведаў узброеных сілаў, баёвай тэхнікі, сродкаў і спосабаў выкарыстаньня відаў узбраеных.

*****
ваў свайму сябру пра сваю хваробу. У яго былі пашкоджаныя лёгкія праз паданьне ў іх хімічных атрутных рэчываў і лекары мяркавалі, што пражыве ня больш пяці гадоў. Як гэта здарылася? Афіцэр адмаўляўся растлумачыць навет свайму сябру. Гэта была ваеннае тайна. Хутчэй за ўсё, афіцэр гэты стаўся ахвярай няшчаснага выпадку ў час выкарыстаньня хімічнай зброі супраць афганскіх патрыётаў.

Савецкія ўлады ніколі не інфармуюць пра свае страты ў Афганістане. Спэцыялісты з амэрыканскага міністэрства абароны ўважаюць, што за тры гады савецкае войска мае парашынальна невялікія страты — 5 тысяч забітых і 10 тысяч параненых. Сярод насельніцтва СССР, адзначае Р. Джылет, існуе перакананьне, што на самай справе страты ёсьць значна большыя, у прыватнасці, таму, што шмат парушальнікаў дысцыпліны расстрэльваюць.

Ад сябе дадамо, што паводля навет самых съціплых ацэнак некаторых заходніх спэцыялістаў, у Афганістане загінула да 15 000 савецкіх ваеннаслужачых і каля 20 тыс. ранена. З гэтай колькасцю каля 1 400 прыпадае на Беларусь.

Амэрыканскі кэрспандэнт прыводзіць выгрымку з ліста аднаго маладога жаўнера з Уралу, які ён напісаў сваім маскоўскім сябром. У гэным лісьце ён піша, што з вайсковай адзінкі лікам 10 чалавек засталіся жывымі толькі два. Чаму і як загінулі іншыя, ён ня піша.

Няма сумлеву, што рассказы тых, якія вярнуліся ўжо з вайны, выклікаюць і, відавочна, будуть выклікаць яшчэ больш няпрыемнасць для крамлёўскіх кіраўнікоў, але заходнія наглядальнікі мяркуюць, што гэтыя няпрыемнасці не пахіснуць імкнення Масквы застацца ў акупаваным Афганістане.

ал – яб

З В А Ж А Й

5

Дапаможныя дысцыпліны – гаворыща далей у БелСЭ, – гэта ваенная гісторыяграфія, крыніцазнаўства, археаграфія. Ваенная гісторыя раскрывае таксама суб'ектуўныя фактары: ролю палкаводціў, здольнасці камандзераў у арганізацыі баёвых дзеяньняў і маральнага духу войскаў. Вывучэнне вайсковай гісторыі ўзбройвае ваенную навуку аргументаванымі вывадамі пра перспектывы разьвіцця ваенай справы".

У папярэднім, № 30 "Зважай", мы спыніліся шырэй на пытаньні разьвіцця й сучаснага стану агульной беларускай гісторычнай навукі, бо ваенная (ці вайсковая) гісторыя ёсьць аднай з яе галінаў, неад'емнай часткай яе. Добрае веданье агульной гісторыі дапамагае ўстанавіць дакладней і гісторыю вайсковай справы.

Але тады, калі ў агульной нацыянальнай гісторыі Беларусі зроблена ўжо парадынальная шмат, дык у галіне вайсковай гісторыі, зыходзячы з дэфініцыі, якую дае ёй БелСЭ, зроблена надзвычай мала. Не памылімся, калі скажам, што гэта дзялянка належыць якраз да найменш распрацаваных у беларускай нацыянальнай гісторыяграфіі.

Пра савецкую ж гісторычную навуку й гаворыцу не даводзіцца, бо, паколькі паводле яе, беларускі народ быў бездзяржаўным у мінулы дык, зразумела, і ваенная гісторыі мець ён ня можа. У выніку пытаньне гэтае наагул ніколі ў савецкім друку і не закранаецца. Але пра гэта гутарка будзе іншым разам.

А ўсё тое, што на гэту тэму зьявілася на працягу апошніх 65 год у беларускім нацыянальным друку, зводзіцца да матар'ялаў, якія могуць толькі паслужыць крыніцай да абагульняючай навуковай працы. Іх ніяк нельга назваць гісторыяй вайсковых справаў на беларускіх землях хоць вартасць іхная часамі вельмі значная. У сваёй большасці яны адносяцца або да пасобных эпізодаў або пасобных пытаньняў нашае вайскове гісторыі. Словам, агульная вайсковая гісторыя Беларусі чакае яшчэ на свайго аўтара ці аўтараў.

За такі стан нашае ваеннае гісторыі нельга вінаваці папярэдніе пакаленьне беларускіх гісторыкаў. Іх было замала, а заданыні, што стаялі перад імі, былі вялізарныя. Да гэтага Масква, запалоханая хуткім разьвіццём беларускай незалежніцкай гісторычнай навукі, зынічыла ейны падмурок у самых пачатках яго закладання. Гісторыкам-жа, што жывуць і працујуць у сучаснай БССР – а іх звыш тысячы, – пісаць на тэмы беларускай вайсковай гісторыі вельмі небяспечна.

Што адносіцца да нашых гісторыкаў на эміграцыі, то на іх і так вялікае запатрабаванне. Скуль-ж а тады ўзяць яшчэ ваенных гісторыкаў-вайскавікоў? У запраўды сувэрэнных народаў пры ваенных аkadэміях існуюць адпаведныя катэдры вайсковай гісторыі: на аналізах тактыкі мінульых бітваў, на аналізах стратэгіі асобных палкаводціў выхоўваюцца собскія штабныя афіцэры, вывучаюцца асаблівасці ваеннае мысльлення свайго й чужых народаў. У нас-же, на жаль, гэтае галіна цалкам ляжыць дзірваном.

Бязумоўна, гэта ня значыць, што сітуацыя тут бязвыходная. Выход можна знайсці заўсёды: Яго толькі трэба шукаць. Мы сказаі-б навет, што ён ужо знайдзены. Маём на ўвазе наш скромны часапіс "Зважай".

Як ведама, "Зважай" выходзіць рэгулярна. Гэта першы беларускі вайсковы пэрыёдык, які гэта робіць. (Дарэчы, на гэту рэгулярнасць аўтару гэтых радкоў звязануі становічную ўвагу супрацоўнікі бібліятэкаў і замежных вайскозых інстытутаў, што ў свою чаргу гаворыць на карысць часапісу й ролі, якую ён адыйгрывае ў галіне беларускай вайсковай справы). Вось-же, бяручы гэта пад увагу, праз "Зважай" трэба пачаць ажыццяўляць і ідею апрашавання ваенай гісторыі Беларусі.

Для гэтага, бяспрэчна, у першую чаргу, неабходная фінансовая помоч з боку нашага эміграшынага грамадзтва. Наша съядомая эміграшыя, хошь і сышлая, але ня бедная. Яна й даволі ахвярная, асабліва, калі гаворка йдзе пра выдавецкія справы. Трэба толькі справу падтрымкі сарганізаваць. Маючы-ж адпаведную фінансавую базу, можна было-б эвэнтуальна павялічыць і размер часапісу, а таксама павысіць ягоны навуковы ўзровень.

Адначасна трэба заснаваць, прыкладам, пры Беларускім Інстытуце Навукі й Маестацтва, спэцияльную сэкцыю вайсковай гісторыі, якая і занялася-б усёй справай. Для гэтага неабходна, каб беларускія гісторыкі на эміграцыі, што цікавяцца вайсковай справай, пытаньне гэтае належна абміркавалі. Добрай нагодай для гэтага будзе съяткаванне сотага юбілею першага нашага нацыянальнага гісторыка Вацлава Ластоўскага, што адбудзеца сёлета 15-га кастрычніка ў Лёндане.

Заданынем сэкцыі было-б каардынаваць усю навуковую дзейнасць, звязаную з вайсковымі справамі. Пачаць-же гэту дзейнасць трэба ад ваенай гісторыяграфіі й крыніцаведы, ды апрашоўкі неабходнай бібліографіі й зьбірання матар'ялаў для абагульняючай працы з ваенай гісторыі Беларусі. Тут значнай дапамогай могуць быць навуковыя працы нашых суседзяў, асабліва польскіх і лятувіскіх аўтараў. (Між іншым, гэтыя апошнія, за 20 год свае незалежнасці і, здаецца, дзяякуючы якраз аднаму з нашых суродзічаў, зрабілі шмат у галіне вайсковай справы, асабліва адноса пэрыяду Вялікага Княства Літоўскага, які яны цалкам прыліпваюць да гісторыі сучаснай Летувы).

Дзеля згаданых вышэй прычынаў, беларускім вайсковым гісторыкам прыдзецца, напэўна, яшчэ доўга зазираваць у суседскую літаратуру і карыстацца ёю, каб поўнасцю вывучыць гісторыю вайсковай справы на Беларусі.

Нехта можа запытацца, а як-же мы сабе ўяўляем такую працу з ваенай гісторыі Беларусі? Вось-же ў першую чаргу яна мусіць заступіць скрубы запас ведаў пра наша вайсковае мінулае, пра якое кожны, хто цікаўца, павінен быў-бы ведаць. Яна павінна быць падручнікам ня толькі для вайсковых, але таксама для шырокіх колаў грамадзтва. Гэты падручнік павінен месь патрыятычны-выхаваўчыя характеристы. У выпадку патрэбы – а яна можа ўзыніцца, – ён павінен служыць на дзейным спадарожнікам будучаму беларускаму жаўнеру, быць ягоным неадступным сябрам, бо жаўнер становіца паўнавартасным, калі добра будзе ведаць сваё вайсковае мінулае. Гэта, у свою чаргу, спрычыняеца да ўзмацнення ягонага патрыятызму і ўсяго, што зьявіцца ў яго вынікае.

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

Кастрыадзіс, Карнэліус: "Перад абліччам вайны", т. 1, Парыж, Выдавецтва "Сэй", 1981.

Перад т. зв. "саветалёгамі" часта паўстае пытаньне: хто ў запраўднасці вызначае асновы замежнай палітыкі Савецкага Саюзу? Адны спэцыялісты лічаць існуючы ў СССР рэжым дыктатурай партыйнага апарату. Прадстаўнік гэтага пагляду праф. Аўтарханаў называе яго "партакратыяй". Іншыя спэцыялісты ўважаюць, што ў СССР пануе ідэялётгія дагматычнага ладу – адсюль зъявіўся тэрмін "ідэякратыя". З выхадам у съвет кнігі французскага пабліцысты Карнэліуса Кастрыадзіса (як выглядае, грэцкага паходжаньня), зъявіўся трэці тэрмін – "стратакратыя" – ад грэцкага слова "стратос" – армія.

Паводле Кастрыадзіса, партыя даўно ўжо ператварылася ў нейкі падсобны (дапаможны) ворган стратакратіі, заданьнем якога ёсьць, у першую чаргу, сачыць за нутраным парадкам і неваеннай вытворчасцю, а, затым, экспартаваць ідэялётгію, якая ўнутры Савецкага Саюзу даўно ўжо нікога ня цікаўіць, але за мяжой яна яшчэ знайходзіць ахвотнікаў. Аўтар цвердзіць, што працэс поўнага захопу рэальнай улады ў СССР арміяй адбыўся больш чым дзесяць год назад. Савецкая армія – адзначае Кастрыадзіс, – пачала з таго, што яна выйшла спад падпарадкаваньня партыі. Інстытут камісараў ці палітрукоў з'яўдёды чэрпаў свае кадры спаміж тых, хто нічога іншага, г. зн. нічога на лад, рабіць ня ўмееў. Але калі такі камісар-палітык мог адыйгрываць нейкую ролю ў арміі 20-х, 30-х, ці наўет пачатку 40-х гадоў, дык ён траціць сэнс у арміі 60-х, 70-х, 80-х гадоў, дзе тэхнічныя веды й тэхнічная культура – вызначальныя.

Кастрыадзіс съмешца з тых саветалёгаў, якія сур'ёзна падлічваюць колькасць ваенных у ЦК КПСС ці Палітбюро й робяць з гэтага глыбокадумныя выснавы. Ён крытыкуе таксама ўлюбёныя ідэі шматлікіх спэцыялістаў адносна таго, што агрэсіўная палітыка СССР, прыкладам, у Афганістане, выкліканая, маўляў, пачуццём акружэнья й небяспекі. Якога акружэння? – пытаете аўтар. У запраўднасці СССР ляжыць у цэнтры,

ДА ПЫТАНЬНЯ...

У гэнай працы павінны быць адлюстраваныя асноўныя рысы гісторыі беларускага войска ў ягоных галоўных прайвах, схаректарызаваная систэма вайсковай арганізацыі і ўзбраенія кожнага з пэрыядоў, адначасна з развязціем асобных вайсковых інстытуцый і прычына, якія выклікалі зъмены ў арганізацыі войска, а затым і ў тактыцы і наагул у ваеннай дактрыве; паказанае ваеннае майстэрства і вайсковая практыка беларускіх узброеных сілаў. Усё гэта павінна быць ілюстраванае аналізам найбольш харктэрных бітваў, якія вялі нашыя палкаводцы. Ня менш важнай, калі не найважнейшай мэтай такой працы мусіць быць паказаньне самым сабе й чужынцам, што наагул маем вайсковую гісторыю, што гісторыя гэта тысячагодовая й вельмі багатая й што мы можам ганарыцца ёю.

скуль вось ужо сорак год праводзіща няўхільна сусветная экспансія. Хопіць прыгледзіща да вонкавай палітыкі Масквы апошніх дзесяцігоддзяў: устанаўленыне або пляцдармаў, або праста ваенных базаў у Паўднёва-Усходній Азіі, у Афрыцы, у Лацінскай Амерыцы, каб пра гэта пераканацца.

Аднак найбольш падрабязна Кастрыадзіс разглядае эканамічныя аспекты гэтага пытаньня. Ен звязрае ўвагу на факт, што ваеннае галіна – канкрэтна, армія і ваеннае вытворчасць, – адзінае, што ня толькі функцыонуе, але й вырабляе ў вялізной колькасці прадукцыю, г. зн. зброю, якая нічым на ўступае найлепшым заходнім узорам, у той час, як Савецкі Саюз няздольны да ніводнай цывільнай прадукцыі, якую можна было-б парабаць да заходніх стандартоў. Чаму? А таму, што ваеннае вытворчасць паставлена добра, а цывільная – ніжэй усякай крытыкі.

Кастрыадзіс цалкам адкідае ўсе лічбы й выкладкі, якімі арудуюць саветалёгі, і якія базуюцца на афіцыйных савецкіх даных або на амэрыканскіх стандартах у галіне цэнаў, прадукцыйнасці, заработка платы й г. д. і прыходзіць да выніку, што, прыкладна, 25 мільёнаў савецкіх людзей працуе беспасрэдна або ў скосна на армію, г. зн. на вайну. Апрача таго, ён яшчэ бярэ пад увагу й тое, што ваеннае прамысловасць і ваенныя й навуковыя інстытуты забіраюць усе найлепшыя кадры, што выходзяць з навучальных установаў, што ўвесць ваенна-промысловы комплекс схаваны ў розных "шуплядах", як кажуць, ды дзе заработка плата й забяспечаныне ды ўмовы жыцця куды лепшыя чымся ў цывільным жыцці.

Ен прыгадвае, што савецкая ваеннае машына, у адрозненіи, прыкладна, ад амэрыканскай, мае наступальныя характеристар, і што аднай з прычынаў зыніцы з пасады генэральнае сакратара ЦК КПСС была якраз ягоная ідэя пра тое, што ядзерны канфлікт немагчымы таму, што прывёў бы да супольнага зынічэння й таму неабходная запраўдная разрадка. Цяперашняя ваеннае канцепцыя СССР далускае ядзерны канфлікт, прычым – зь перамогай Савецкага Саюзу.

Кастрыадзіс падкрэслівае таксама, што ўжо на працягу шматлікіх гадоў пастановы й патрэбы савецкага ваенна-промысловага комплексу былі задзёды й безаговорочна прынятые ЦК і ўрадам, якія ператварыліся звычайных выкананіцца.

Аўтар спыняеца на ідэяна-тэаратычнай падкладцы гэтай дзеянасці, накіраванай на сусветнае панаванненне. Ен нагадвае, што з усіх элемэнтаў марксіст-лінізму ўладары маскоўская імперыя захавалі адно катэгорыю гвалту й панаваннення, і што марксізм-лінізм, калі гэта мае штосьці значыць наагул, заменены нацыянальна-імперскай ідэялётгіяй. І калі ў савецкім друку сустракаецца крытыка пад адрасам нацыяналістычных адхілененняў, дык толькі адносна нерасейскіх народоў, Расейцаў-жа за гэта ніколі ня ўпікаюць. Культ Івана Грознага, Патра I-га й Сталіна праце ўтым самым кірунку.

Магчыма, што думкі французскага пабліцысты й спрэчныя. Але адно ёсьць пэўнае: ягоная праца займе сваё месца ў галіне саветалёгіі. Кастрыадзіс разъбівае пашыранае на Захадзе ўяўленьне пра савецкі рэжым як пра сацыялістычны, або рэжым, які мае якое-небудзь

З В А Ж А Й

7

БЕЛАРУСКАЯ ВАЙСКОВАЯ ЦАНТРАЛЬНАЯ РАДА

(У 65-я ўгодкі ўтварэнъня)

Ген. Ф. Кушаль, у сваім прывітаныі беларускім камбатантам у Вялікабрытаніі, з нагоды скліканья II Зьезду ЗБКВБ, што адбыўся ў Лёндане 8. I. 1950 г., адзначыў (гл. "Змагар", № 2, 1950, бб. 5-6, а таксама "Зважай", № 4 (24), 1931, бб. 1-2): "У гісторыі апошніх некалькі дзесяткаў год наш народ меў тры разы магчымасць арганізаваць сваё войска, аднак выкананы гэта га не мог. Першай нагодай была расейская рэвалюцыя 1917 году, калі царская Расея развалілася, а Беларусы, масава змаблізаваны ў царскую армію, чакалі толькі на сваіх арганізатараў і камандзераў. (Другой нагодай, паводле ген. Кушала, была польска-бальшавіцкая вайна 1919 - 1920 гг., а трэцій - Беларуская Краёвая Абарона ў 1944 г.). Маленъкая група маладых вайсковых беларускіх энтузіястаў-патрыётаў не магла арганізацыйна ахапіць беларускую жаўнерскую масу ў хаосе рэвалюцыі. Адзін з царскіх генэралаў, Беларус, нацыянальна быў настолькі нявырабленым, што не мог адразу мець ідэю незалежнасці Беларусі і, на верачы ў яе, не мог выкананы узложенага на яго заданыя".

Слушнае і, адначасна, вельмі актуальнае цьверджанье. Слушнае, бо запрады мы мелі ўжо некалькі нагодаў, каб адрадзіць слайныя калісці беларускія збройныя сілы, беларускае нацыянальнае войска, але, на жаль, дзеля розных прычынаў, ідэі гэтай мы не змаглі ажыццяўіць.

Актуальнае, бо наступная нагода можа ўзынінць у кожны момант, калі мы найменш гэтага спадзяємся. Ня выкарыстаць-жа яе гэтым разам мы ня маём права - гісторыя ніколі нам гэтага не даравала-бы.

А каб гэтае "чацьвертае нагоды" не змарнаваць, мы павінны падрыхтавацца: у першую чаргу павінны ведаць прычыны папярэдніх нядачаў і асабліва першае з іх, бо яна будзе мала розыніца ад тae, што можа ўзынінць у выпадку выбуху міжнароднага канфлікту. Таму неабходна вярнуцца да падзеяў 65-гадоўай даўнасці ў Беларусі, праанализаваць іх і зрабіць адпаведныя выснавы, каб не паўтарыць гістарычных памылак. З гэтай мэтай і выкарыстоўваем нагоду 65-х ўгодкаў ўтварэнъня Беларускай Вайсковай Цэнтральнай Рады, бо яна

*****

дачыненьне да сацыялізму, даводзячы, што гэта найбольшая містыфікацыя ў гісторыі, што савецкі рэжым - гэта рэжым экспляатацыі і прыгнёту, даведзенага да ступені раней наведамай, у якім бюракратыя сталася дамінуючай клясай. Цэнтрам-жа і актыўным ядром гэтай бюракратыі стаўся палітычны аппарат камуністычнай партыі.

"Паўтараць бесканечна, што Расея кіруе дзяржава-партия, - кажа аўтар, - не памагае разуменію нядачных зъяўваў і на кідае съвята на эвалюцию рэжыму, на ягонае ідэяллягічнае амярцвеннне, на ягонае спаўзаньне ад палітычных катэгорый да сфэры ваеннай, да сфэры грубай сілы". Вось гэта й ёсьць галоўная думка Кастарыадзіса.

ВІНШУ ЕМ

архімандрыта Ўладзімера Тарасевіча, новага Біскупа Марыямітанскага і Апостальскага Візытара для Беларусаў Камалікоў
з нагоды

хіратоніі 8-га верасня ў Чыкаго сёлета.

Жадаем Уладыку Ўладзімеру здароўя, вытрываласці і доўгіх год службы для Бога і паняволеленай яшчэ Бацькаўшчыны Беларусі.

З В А Ж А Й"

*****

АДКАЗ ЦІВУНУ *

Жыве Бажко, ці бошка - мошка,
Жыве такая недарэка;
У галаве тэй глузду крошка, -
Ну й што ты хочаш з чалавека?

З Вадовіц зганіў "багаслова"
І нафашисьці ён Акулу, -
Заўсёды да паслуг гатовы
Для кадэбэнішкое скучы...

*/ У адказ на "невялікі вершаваны твор" Алеся Бажко, "Літаратура і Мастацтва", Менск, 25. 2. 1983 г. "На вузкай клады", бач. 16.

*****

была адным з галоўных дзейнікаў таго пэрыяду і адыйграла вялізарную ролю ў адбудове незалежнасці Беларускага Народнага Рэспублікі.

Як ведама, БВЦР была створаная пастановаю зьезду Беларусаў - жыўнераў Заходняга Фронту і прадстаўнікоў беларускіх арганізацый XII-й арміі, Балтышкай Флёты і Румынскага Фронту, які адбыўся ў Менску ў дніх ад 31. X да 6. XI (паводле новага стылю) 1917 г. (гл. "Зважай", № 4 (20), 1980, б. 3). Ня глеязачы, аднак, на важнасць гэтае ролі, тэма БВЦР у беларускай нацыянальнай гістарыяграфіі распрацаваная яшчэ недастаткова.

Варта адзначыць, што навет Беларуская Савецкая Энцыклапедыя, гэтае ўніверсальная, як і Кароткая, не абышлі яе маўчаньнем: кароткія зацемкі пра БВЦР можна знайсці ў БелСЭ, т. 2, б. 221 і КБСЭ, т. 1, б. 695. Таму тым большую вартасць маюць успаміны Кастуся Езавітава, аднаго з арганізатораў БВЦР і актыўнага ўдзельніка тагачасных падзеяў; успамінаў, што былі зъмешчаныя ў 1924 г. у часопісе "Крывіч", які выдаваў у Коўні ў першай палове 20-х гадоў Вацлаў Ластоўскі-Власт (сотыя ўгодкі нарадзінаў якога ёсьць сёлета ў кастрочніку).

(Далей будзе)

Язэп Барэўка

З В А Ж А Й

ЛЕЙТАНАНТУ ПЯТРУ КАЖУРУ – 70 ГОД

Сёлэта ў нядзелю 24.6., пасъля сьв. Літургіі ў Царкве Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парку быў адслу жаны малебен з нагоды 70 угодкаў ад нараджэння Пятру Кажуры.

Пасъля службы ўсе прысутныя зыбраўся ў царкоўнай залі на пачастунак, нарыхтаваны жонкай Марыяй і сынам Альгердам. Айцец Аляксандар вітаў саленізанта ѹ згадаў ягоныя заслугі ў царкоўнай галіне. Сп. Ул. Русак гаварыў пра заслугі сп-ра Кажуры ў грамадзкай плошчы наагул, а Камандзэр Вэтэранаў Усходняга Узьбярэжжа С. Гутырчык прыгадаў вялікія заслугі лейт. Кажуры, як скарбніка ў будове помніка Беларускім

Лейт. П. Кажура між вэтэранаў.

Гэроем, ды як заўсёднага дэлегата ў 88-м Пасту Вэтэранская Хаўрусу Даіны Рарытан, дзе мы належым, як роўныя сябры, да амэрыканскіх вэтэранаў.

Выступіў з прамовай інж. Васіль Русак, які падкрэсліў стойкасць харкатару саленізанта. Ад Беларуска-Амэрыканскага Моладзі вітаў ейны старшыня інж. Юрка Азарка, а ад парафіі – старшыня Гэнадэй Дубяга.

Лейт. Кажура дзякаваў усім прысутным, а насамперш жонцы Марыі ды а. Аляксандру. Ен коратка расказаў пра свой жыццёвы шлях ды зазначыў, што ніколі нідзе не адлучаўся ад беларускага спрады. Присутныя праспівалі яму "Стогод".

Бяседа трывала коратка, бо мусілі ехаць на пашыранае паседжаньне ў Нью Ёрк, якое склікаў старшыня БАЗА ў доме Фундацыі Крэчэўскага, дзе пасъля сходу зноў адзначылі 70 угодкі жыцця Кажуры.

Сяргей Пчала

*****

ФОНД "ЗВАЖАЙ"

Ад 2-га травеня да 5-га жнівеня сёлэта на "Зважай" атрыманы наступныя ахвяры й падпіска:

К. Акула (з продажы) – 10,00 дал., Клуб "Сакавік" – 38,05, М. Нікан (з продажы) – 9,80, Я. Гавенчык (з продажы) – 9,80, Згуртаванье Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў – 60,00, К. Мярляк – 25,00, Б. Даніловіч – 12,00, Субота – 12,00, С. Гутырчык (з продажы) – 32,40, Койка – 6,00, сп-ня Ю. Андрусышын – 6,00, Ч. Найдзюк – 6,00, Я. Гавенчык (з продажы) – 14,45, В. Кажан – 12,00, М. Скабей – 10,00, Г. Шайпак – 10,00, А. Драздова – 6,00, П. Кулеш – 12,00.

Разам – 291,50 дал.

За помач вельмі дзякуем.

ВІКЛАЕМ ЯНКУ КІЛБАСУ!

У 1974 годзе, у Першай Сусветнай Сустрэчы Беларускіх Вэтэранаў на чужыне, у Манчэстары, актыўны ўдзел браў і час-ад-часу актыўны ў мясцовым грамадзкім і царкоўным беларускім жыцці Янка Кілбаса.

Ен запрапанаваў удзельнікам Сустрэчы, што зробіць памятны шчыток пра гэтую гісторычную падзею. Прататып такога шчытка, із драўлянай падстаўкай, каб вы, прыкладна, маглі паставіць яго на карнізе над камінкам, Янка Кілбаса паказваў усім, што жадалі-б купіць яго. Тады-ж Янка Кілбаса пачаў зьбіраць на лісту па адным анг. хунты ё быў голасна апавесціў, што ўжо сабраў 32 хунты.

Як старшыня выбранага тады Камітэту Сувязі Беларускіх Вэтэранаў, лічу сваім абавязкам паведаміць усіх зацікаўленых, што ад таго часу ня чую нічога ад Янкі Кілбасы ані пра шчыток, ані пра сабраныя ім гроши. Дык цяпер гэтым шляхам, да Вас, Янка Кілбаса, публічнае пытаньне: Што сталася з Вашым добрым праектам? Дзе тыя, сабраныя Вамі гроши?

Вельмі просім' нам на гэтыя пытаньні адказаць і Ваш адказ зъмесцім у наступным нумары "Зважай".

K. Акула

ПРАЕКТ СУСТРЭЧЫ ВЭТЭРАНАЎ

Налета выпадаючы наступныя важныя ўгодкі: 120 год ад съмерці нац. гэроя Каствуся Каліноўскага, 40 год ад утварэння БКА, 10 год ад Першай сусветнай сустрэчы Беларускіх быўших вайскоўцаў.

У сувязі з гэтым мы атрымалі прапанову ад Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў, каб у дніх 1-4-га ліпеня наладзіць сустрэчу вэтэранаў, прысьвечаную гэтым угодкам у Нью Брансвіку, каля Нью Ёрку.

Усіх зацікаўленых, асабліва тых з замежных краін, просім выказацца ў гэтым спрабе, надтаго не адкладаючы. Нам важна ведаць, хто спаза ЗША мог-бы прыехаць на прапанаваную сустрэчу дый вашыя агульныя думка адносна яе.

Камітэт Сувязі Беларускіх Вэтэранаў

*****

СВ. ПАМ. ПАВАЛ НАВАРА

17.9.1927 – 24.5.1983

Калішні кадэт Школы Камандзераў БКА ў Менску, беларускі вэтэран, грамадзкі працаўнік, адыйшоў у вечнасць у Лёндане. Выказваем спачуваньні жонцы й дзецям.

Вечная яму памяць.

"Зважай"

*****

ПРОСЬБА ДА ЧЫТАЧОУ

Хто мае № 1 "Зважай" за 1974 год ды можа зь ім расстацца, просім прыслаць нам, каб высласць яго ў бібліятэку ў Нью Ёрк, якая гэты № патрабуе. Для нас важна, каб бібліятэка мела камплект часопісу. За такую ахвяру будзем вельмі ўдзячныя.